

Arbejdsmiljø og beskæftigelsesevne: Programmer, praksis og erfaringer Sammendrag af Arbejdsmiljøagenturets rapport

Inden for de seneste år er beskæftigelsesevnen blevet et af de vigtigste politiske initiativer, som regeringerne kan benytte til at fremme beskæftigelsen i de nationale økonomier. Den betragtes hovedsageligt som et arbejdsmarkedspolitisk tiltag og selvom der ikke findes en vedtagen definition herpå, drejer beskæftigelsesevne sig hovedsageligt om at forbedre grundlæggende færdigheder og viden hos arbejdstagere og ledige ved hjælp af videreuddannelse og erhvervsuddannelse. Målet er at hjælpe arbejdstagere med at finde og bevare beskæftigelse.

I september 1999 blev forbindelsen mellem arbejdsmiljø og beskæftigelsesegnethed for første gang gennemgået nærmere på en konference afholdt af Arbejdsmiljøagenturet og det finske formandskab for Den Europæiske Union⁽¹⁾. Agenturet har siden organiseret en række opfølgingsaktiviteter, herunder den rapport, der her resumeres. Ifølge rapporten kan arbejdsmiljøet bidrage til en forbedring af beskæftigelsesegnetheden på flere måder, bl.a. ændring af arbejdspladsen, forbedring af arbejdsmiljøet, uddannelse og efteruddannelse, vurdering af jobkrav, medicinsk diagnose, medicinsk screening og vurdering af funktional kapacitet.

Rapporten indeholder 26 undersøgelser af initiativer fra en række organisationer og er opdelt i fire hovedkategorier:

- større programmer, der beskæftiger sig med arbejdsmiljørisici med henblik på at forebygge arbejdsbetingede skader og sygdomme. Programmerne fokuserer ofte på specifikke risikogrupper
- rehabilitering af syge arbejdstagere ved at give dem særlige ydelser eller tilpasse arbejdspladsen for at genintegrere syge eller ulykkesramte medarbejdere. Initiativer for at genintegrere langtidsarbejdsdygtige personer
- initiativer til fremme af arbejdsmiljøet, hvor arbejdspladsen er centrum for aktiviteter med det formål at forbedre sundheden blandt de ansatte

Udover at beskrive de 26 initiativer, de berørte parter, de opnåede resultater og de problemer, man stødte på, vurderer rapporten ligeledes deres effekt og ser på, hvordan de opnåede erfaringer kan generaliseres og benyttes i forskellige sammenhænge. Her nævnes syv eksempler fra rapporten.

Vigtige forebyggelsesprogrammer og specifikke risikogrupper

Eksempler i rapporten

- Tre nationale programmer for at bevare arbejdsdygtighed (Finland)
- Aftaler mellem interessegrupper i risikobrancher (Holland)
- helhedsorienteret tilgang til manglen på arbejdskraft i sundhedssektoren (Holland)
- Øget forståelse for sikkerhed ved hjælp af undervisning i arbejdsmiljø (Italien)
- Forebyggelse i højrisikjob gennem arbejde i tværfaglige grupper på et rådhus (Holland)

Bevarelse af arbejdsdygtighed (MWA) – Finland

Finland indførte sit MWA-program i 1992 med det formål at vende den stigende tendens til førtidspensionering og nedsætte det høje antal af arbejdsbetingede handicap. Ændringer i national lovgivning gjorde MWA-aktiviteter til en del af de grundlæggende funktioner i landets bedriftssundhedstjenester. Og mere end 100 forskellige programmer blev iværksat. I bedriftssundhedstjenesterne indførtes MWA som en 3-trins-model til sundhedsfremme, forebyggelse af ulykker/skader og revalidering. På virksomhedsplan udvikledes en gennemførelses-“trekantsmodel”, der beskrev interventioner rettet mod den enkeltes sundhed, miljøkrav og virksomhedsdrift. Den centrale fornyelse af MWA-konceptet på virksomhedsplan var at opfordre de ansatte til sammen at deltage i fremme af sundhed og produktivitet på arbejdspladsen.

Aftaler mellem interessegrupper (Arbo convenanten) – Holland

Arbo convenanten er aftaler mellem interessegrupper om arbejdsmiljø i brancher, hvor regering og arbejdsmarkedsparter i fællesskab har påtaget sig ansvaret for at forbedre arbejdsforholdene på en række højrisikoområder. Der er fastsat nationale målsætninger sammen med specifikke tidsplaner for arbejdsbetingede risici, såsom løft, arbejdspress, belastningsskader, skadelig støj, eksponering for opløsningsmidler, allergifremkaldende stoffer og kvarts. Målet er at mindske disse ved hjælp af aftaler med arbejdsgivere og arbejdstagere i de brancher, hvor disse risici forekommer hyppigst.

Aftalernes målsætninger kan omfatte eksponeringsstandarder eller omfanget af virksomhedernes forebyggende foranstaltninger eller foranstaltninger ved kilden i henhold til enten nuværende eller fremtidig teknologi. De anvendte værktøjer omfatter økonomiske incitamenter, offentlige informationskampagner og skattelettelser. Branche organisationer bidrager ofte til finansieringen heraf. Regeringen håber ved hjælp af aftaler at nå ud til ca. 40 % af de ansatte, der er beskæftiget i højrisikomiljøer. Arbejdsgivere og ansatte kan også indføre aftalen i deres kollektive overenskomster.

Rehabilitering af syge arbejdstagere

Eksempler i rapporten:

- Bistandsprogram for syge læger (Spanien)
- Tilbagevenden til arbejdet efter hjerneskade (Sverige)
- Social ulykkesforsikringsfond: forebyggelse af erhvervsulykker og -sygdomme (Østrig)
- Behandling af arbejdstageres håndskader (Belgien)
- Civile søgsmål og tilbagevenden til arbejdet (Irland)
- Arbejdsgiverpris for handicapstyring (Holland)
- Håndtering af af psykiske traumer og tilbagevenden til arbejdet (Belgien)
- Genintegrering af syge arbejdstagere på et rådhus (Portugal)
- Bevarelse af arbejdspladser samt rehabilitering på virksomhedsplan (Danmark)
- Virksomhedsaftale om at fremme beskæftigelse af erhvervshæmmede arbejdstagere (Frankrig)
- Rehabiliteringsstrategier som redskab for arbejdslæger (Tyskland)

⁽¹⁾ Safety and Health and Employability – Conference Proceedings, Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur, 112 s., ISBN 92-828-3016-0.

Bistandsprogram for syge læger (PAIMM) – Spanien

La Programa d'atenció integral al metge malalt (PAIMM) er et eksempel på en effektiv indsats i den private sektor på regionalt plan. Læger er den erhvervsgruppe, der har den femte højeste forekomst af psykiske sygdomme i Spanien. En faglig organisation, den catalanske lægeforening, erkendte, at arbejdsbetinget stress var en stor belastning for erhvervet. Desuden blev patienterne udsat for en "sekundær risiko", idet lægerne fortsat praktiserede på trods af stressbetingede lidelser, der kunne påvirke deres dømmekraft og kompetence.

Formålet med PAIMM-programmet er at hjælpe læger med psykiske problemer eller misbrugsproblemer, som kan få indflydelse på udøvelsen af deres erhverv. Erfaringen viser, at en tidlig indsats gør det muligt for lægen at fortsætte sit arbejde - selv i behandlingsperioden. Fra 1999 til juni 2000 behandlede PAIMM 170 tilfælde. I henhold til de foreløbige resultater var 98 % af de 72 læger, som var i behandling, stabile og afholdende i de første 7 måneder efter behandlingen (skøn fra lignende initiativer i USA viser, at rehabiliteringsraten var ca. 80 % efter 2 år).

Rehabilitering af ulykkesramte arbejdstagere – Danmark

Forsikringssselskaberne træffer ofte foranstaltninger til rehabilitering af ulykkesramte arbejdstagere, men initiativet kan også komme fra virksomhedernes side. Novo Nordisk A/S producerer og markedsfører en række lægemidler og er førende inden for fremstilling af insulin og behandling af diabetes. Virksomheden indførte en rehabiliteringsstrategi i 1992, som fastsætter retningslinjer, roller og ansvarsområder, og denne politik er blevet en integreret del af virksomhedens drift. Rehabiliteringsprocessen fokuserer på bæredygtige løsninger, der giver de ansatte optimale muligheder for at vende tilbage på arbejdspladsen.

Både ledere og ansatte skal hurtigst muligt gøre opmærksom på en potentiel rehabiliteringssituation og efterfølgende kontakte socialrådgiver, arbejdsmiljø- eller personaleafdeling. Mange problemer løses i de ansattes egne afdelinger, hvor de gives almindelige job med en række individuelle tilpasninger. Arbejdsmiljøeksperter deltager næsten altid i rehabiliteringsprocessen. Rehabiliteringsprocessen øger ofte beskæftigelsesevnen, idet der tilføjes nye færdigheder eller ændres på arbejdsmiljøet. Den 1. januar 2000 var 691 sager afsluttet. 55 % af de ulykkesramte bevarede arbejdspladserne, 39 % fik invalidepension og 6 % forlod Novo Nordisk, inden der var fundet en løsning.

Initiativer til reintegration af langtidserhvervshæmmede

Eksempler i rapporten:

- At give folk med handicap mulighed for at konkurrere på arbejdsmarkedet (Det Forenede Kongerige)
- Program til at fremme integreringen af arbejdstagere med handicap (Frankrig)
- Støtte til bevaring af arbejdspladser samt rehabilitering for erhvervshæmmede (Østrig)
- Brainwave; uddannelse før ansættelse og information om epilepsi for arbejdsgivere (Irland)
- Beskæftigelse og rehabilitering for folk med medfødte eller erhvervede handicap (Spanien)

Personer med handicap gøres konkurrencedygtige på arbejdsmarkedet – Det Forenede Kongerige

Access to Work er et offentligt britisk program, iværksat i 1994, som yder bistand til jobsøgende personer med handicap, herunder finansiering af tilpasninger og indkøb af specialudstyr baseret på ansøgenes individuelle behov. Programmet fokuserer på personer

med handicap og handicappede i beskæftigelse, der risikerer ledighed, med det formål at sætte dem i stand til at konkurrere på lige fod med ikke-erhvervshæmmede kolleger. To tredjedele af undersøgelsens deltagere mente, at programmet havde haft en positiv indvirkning på deres indsats for at sikre og bevare beskæftigelsen. Mange af henvisningerne til initiativet kom fra arbejdsmiljø- og bedriftssundhedstjenester i virksomhederne.

Integrering af arbejdstagere med handicap – Frankrig

Arbejdsmarkedsparterne kan også spille en vigtig rolle i integrationen af handicappede på arbejdspladsen. I 1992 iværksatte den regionale arbejdsgiverorganisation i Ariège-departementet en aktion kaldet *Passerelles 09* med det formål at fremme integrationen og rehabiliteringen af personer med handicap. Aktionen gennemførtes i samarbejde med lokale aktører, både offentlige og private, og omfattede oplysning af virksomhederne om deres forpligtelser vedrørende ansættelse af handicappede og den bistand, de var berettiget til, samt støtte til fastholdelse af arbejdstagere, der var erklæret uarbejdsdygtige i forskellige job.

Sammenslutningen, der forvalter fonden til integrering af personer med handicap (AGEFIPH), deltog i gennemførelsen af og finansierede *Passerelles 09*. Den har skabt partnerskaber og nedbrudt barrierer mellem de forskellige berørte organisationer, hvilket har givet et mere effektivt samarbejde. Det er lykkedes at skabe en positiv holdning til integrationen af personer med handicap, hvilket er blevet helt almindeligt blandt parterne.

Sundhedsfremmende foranstaltninger på arbejdspladsen

Eksempler i rapporten:

- Arbejdsmiljø inden for den offentlige sygesikring (Det Forenede Kongerige)
- Fremme af arbejdsmiljø på bagerier (Tyskland)
- Den regionale sygesikringsfond Rheinland (Tyskland)

Arbejdsmiljø i det offentlige sundhedsvæsen (HAWNHS) – Det Forenede Kongerige

HAWNHS er et tiårigt projekt, der startede i 1992, med det formål at forbedre sundheden og vilkårene blandt de ansatte i det offentlige sundhedsvæsen ved hjælp af arbejdsmiljøprogrammer, der omfattede arbejdsmiljøspørgsmål og sundhedsfremmende foranstaltninger.

Projektet indeholdt målsætninger for personaleforvaltningen i det offentlige sundhedsvæsen. Ledelsen af det offentlige sundhedsvæsen fremhævede 10 centrale indsatsområder inden for arbejdsmiljø. Den centrale målsætning var at gøre det offentlige sundhedsvæsen til en eksemplarisk arbejdsgiver, hvad angår personalets sundhed og arbejdsvilkår, hvilket eksplicit omhandler en lang række af personalets sundhedsmæssige behov. På arbejdsmiljøområdet blev der hovedsageligt givet ydelser til arbejdssundhedsprogrammer.

Hvor fås rapporten?

Hele rapporten findes på engelsk på agenturets websted: <http://agency.osha.eu.int/publications/reports>.

Den trykte udgave af rapporten "Occupational Safety and Health and Employability: programmes, practices and experiences", European Agency for Safety and Health at Work, 2001, ISBN 92-95007-18-2 kan bestilles hos Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer EUR-OP i Luxembourg (<http://eur-op.eu.int/>) eller hos Publikationskontorets forhandlere. Prisen er 13,5 euro (ekskl. moms).